ПЕРШЫ ЭТАП РЭСПУБЛІКАНСКАЙ АЛІМПІЯДЫ ПА ВУЧЭБНЫХ ПРАДМЕТАХ “БЕЛАРУСКАЯ МОВА” І “БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА”

2022/2023 навучальны год

9 клас

Комплексная работа

Заданні	*1*	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*Усяго*
Балы											

Заданне 1. Адзначце правільныя сцверджанні:

Колькасць балаў – 6

1. Граматычная аснова сказа можа складацца з аднаго члена сказа – дзейніка або выказніка.
2. Калі дзейнік і выказнік выражаны назоўнікамі ў назоўным склоне, паміж імі заўсёды ставіцца працяжнік.
3. У слове 'дождж' чатыры гукі.
4. Дзеепрыслоўе – асобая нязменная форма дзеяслова.
5. Акцэнталагічныя нормы рэгулююць месца размяшчэння націску ў словах.
6. Асноўныя адзінкі сінтаксісу – слова, словазлучэнне, сказ і тэкст.
7. Пры змяненні слова (напрыклад, скланенні назоўнікаў, прыметнікаў, лічэбнікаў, займеннікаў) утвараюцца формы аднаго і таго слова.
8. Словы ў словазлучэннях звязаны двума відамі падпарадкавальнай сувязі: дапасаваннем і прымыканнем.
9. Паводле паходжання прыназоўнікі падзяляюцца на вытворныя і невытворныя.
10. Паводле мэты выказвання сказы бываюць апавядальныя, пытальныя і клічныя.

Заданне 2. Устаўце прапушчаныя літары:

Колькасць балаў – 6

Т..рапія	Тэар..тычны
Хр..зантэма	Хр..сціць
Хар..аграфія	Бр..зент
Хр..стаматыя	Поч..рк
Акард..он	Эн..ргія
Др..васек	Кр..дыт

Заданне 3. Выпішыце словы, для якіх няправільна ўказаны словы, ад якіх яны ўтвораны. Запішыце правільны варыянт, вызначце спосаб словаўтварэння:

Колькасць балаў – 6

Поўня ← поўны.
Ганьба ←ганьбаваць.
Сінеча ← сінь.
Прытуліць ← прытулак.
Храбрэц ← храбры.
Прыход ← ход.

АДКАЗ:____

____

____

Заданне 4. З прыведзеных ніжэй слоў узнавіце і запішыце ў табліцу фразеалагізмы. Суаднясіце змест дзвюх частак табліцы.

Колькасць балаў – 6

А. Не, камар, падточыць, носа.
Б. Малако, губах, абсохла, не.
В. Белы, у свет, капейку, як, у.
Г. Пазычыць, сабакі, у, вочы.
Д. Лапках, хадзіць, задніх, на.
Е. Не, спячэцца, языку, на, жаба.

А.	1. Нахабна, бессаромна.
Б.	2. Прыслугоўваць, дагаджаць.
В.	3. Пра маладога і неспрактыкаванага, недасведчанага чалавека.
Г.	4. Хто-небудзь вельмі балбатлівы, не ўмее трымаць сакрэты.
Д.	5. Не падкапаешся, не прыдзярэшся, не знойдзеш няправільнасці.
Е.	6. (Страляць) не мецячыся.

Адказ:

Заданне 5. Ад прыведзеных назоўнікаў з дапамогай суфікса –ск- утварыце прыметнікі і запішыце згодна з правіламі арфаграфіі:

Колькасць балаў – 6

Крывіч –	Рамеснік –
Сілезія –	Ірак –
Баранавічы –	Грамадства –

Заданне 6. Вызначце, якой часцінай мовы з'яўляюцца выдзеленыя словы, запішыце.

Колькасць балаў – 6

1. **Ужо** ў дзвярах ён азірнуўся.
2. **Паблізу** тоўпіліся людзі.
3**. Пасля** дажджу добра растуць грыбы.
4. Я хацеў **бы** спаткацца з Вамі.
5. Яму хацелася сустрэцца з Вікторыяй **яшчэ.**
6. На парце ляжалі **падпісаныя** сшыткі.

Адказ:1)_______________
2)______________
3) ______________
4)_______________
5)______________

6)_______________

Заданне 7. Запішыце дзеясловы ў форме 2-й асобы множнага ліку.

Колькасць балаў – 6

Браць –	Пісаць –
Спяваць –	Берагчы –
Саліць –	Пячы –

Заданне 8. Вызначце ў кожным радзе памылковую склонавую форму назоўніка і запішыце правільную форму.

Колькасць балаў – 6

1) Давяраць старасце, сіраце, Міколе;
2) сумаваць па бацьку, па нябозе, па Віці;
3) пайсці з заікай, са служакам, са слугой;
4) ганарыцца цеслем, дарадцам, Алёшай;
5) Дзіма з Колем, з Санькай, з Гошам;
6) ісці па вуліцэ, па дарозе, па снезе.

Адказ: 1) _________________
2) __________________
3)_____ _____________
4)___________________
5)___________________
6)___________________

Заданне 9. Прачытайце. Вызначце назву і аўтара твора.

Колькасць балаў – 6

1. Над пустым бульбянішчам Тэклінага агарода, над недалёкім выганам і дарогай, што, узбегшы на ўзгорак, хаваецца ў шэрай далечы, марудна паўзе восеньскі адвячорак. Некуды спяшаюцца імклівыя пакудлачаныя хмары ў небе, за хатамі ў вёсцы трывожна бляе авечка, і недзе разважна гергечуць гусі.

Тэкля сячэ, адпачывае ў кароткіх перапынках і ўвесь час азірае дарогу.

Аўтар____________________, назва твора____________________

2. Рака шалела. Нізавыя парывы вятрыскі раскалыхалі вялікія, у рост чалавека, хвалі. Яны каціліся супраць плыні, шоргаючы белымі грабянцамі. Хвалі ішлі адна за адной, і процілеглы бераг губляўся ў чарнільнай навальнічнай цемры.

Але і адтуль, са змроку, далятаў усхваляваны, нізкі гук вады.

Аўтар____________________, назва твора____________________

3. За вокнамі – позняя мокрая восень.

Чацвёрты і пяты класы злучаны ў адзін пакой – на “беларускую гадзіну”. Вучні-палякі пайшлі на гэты час дахаты, аднак і без іх у вялікім пакоі двум класам вельмі цесна.

Аўтар____________________, назва твора____________________

Заданне 10. Выпішыце назвы радкоў *(напрыклад, А, Ж, К),* якія адлюстроўваюць ход развіцця беларускай літаратуры і дзе ўсе тры слупкі па сэнсе адпавядаюць адно аднаму. Вазьміце пад увагу, што ў табліцы прыведзены імёны пісьменнікаў, псеўданімы, назвы твораў, імёны персанажаў, гісторыка-літаратурныя факты і інш.

Колькасць балаў —6

А	Народная казка	«Разумная дачка»	Выяўленне народнай кемлівасці, дасціпнасці, розуму ў вобразе дачкі бедняка.
Б	Максім Багдановіч	«Вянок», 1913	Паэтычнае апісанне вадзяніка як аднаго з персанажаў традыцыйнай беларускай міфалогіі.
В	Якуб Колас	«Паскудства, брат, і не пытайся!»	Дзядзька Антось
Г	Янка Брыль	«Паскудства, брат, і не пытайся!»	Пані Мар’я
Д	Янка Купала	1882	«Новая зямля»
Е	Самуіл Плаўнік	Пісьменнік паказае майстэрства ў раскрыцці думак і перажыванняў Тэклі, якая наведвае сына.	Змітрок Бядуля
Ж	Алесь Бачыла	«Радзіма мая дарагая»	Уладзімір Алоўнікаў
З	Мікалай Карлавіч Раманоўскі	Бацькі і дзеці: праблемы гуманнасці, высакароднасці, сумленнасці.	Аўтар дае характарыстыку Сержу праз канкрэтныя выразныя дэталі.
І	Іван Пташнікаў	«Алені»	Гісторыя Багіры і яе кацянятак.
К	Максім Багдановіч	«Вянок», 1910	Паэтычнае апісанне вадзяніка як аднаго з персанажаў традыцыйнай беларускай міфалогіі.
Л	Уладзімір Караткевіч	Цыкл мастацкіх нарысаў «Зямля пад белымі крыламі»	Драматургія

Адказ:_________

Комплексная работа
9 клас

ДАВЕДКІ

Заданне 1. 1, 3, 4, 5, 7, 9

Заданне 2. Устаўце прапушчаныя літары:

Тэрапія	Тэарэтычны
Хрызантэма	Хрысціць
Харэаграфія	Брызент

Хрэстаматыя	Почырк
Акардэон	Энергія
Дрывасек	Крэдыт

Заданне 3.

Ганьба ←ганіць, суфіксальны спосаб.

Сінеча ← сіні, суфіксальны спосаб.

Прыход ← прыходзіць, бяссуфіксны (нульсуфіксальны) спосаб

Заданне 4. З прыведзеных ніжэй слоў узнавіце і запішыце ў табліцу фразеалагізмы. Суаднясіце змест дзвюх частак табліцы.

А. Камар носа не падточыць	1. Нахабна, бессаромна.
Б. Малако на губах не абсохла	2. Прыслугоўваць, дагаджаць.
В. У белы свет як у капейку	3. Пра маладога і неспрактыкаванага, недасведчанага чалавека.
Г. У сабакі вочы пазычыць	4. Хто-небудзь вельмі балбатлівы, не ўмее трымаць сакрэты.
Д. Хадзіць на задніх лапках	5. Не падкапаешся, не прыдзярэшся, не знойдзеш няправільнасці.
Е. Жаба на языку не спячэцца	6. (Страляць) не мецячыся.

Адказ: А 5, Б 3, В 6, Г 1, Д 2, Е 4

Заданне 5. Ад прыведзеных назоўнікаў з дапамогай суфікса –ск- утварыце прыметнікі і запішыце згодна з правіламі арфаграфіі:

Крывіч – крывіцкі	Рамеснік – рамесніцкі
Сілезія – сілезскі	Ірак – іракскі
Баранавічы – баранавіцкі	Грамадства – грамадскі

Заданне 6. 1. Часціца. 2. Прыслоўе. 3. Прыназоўнік. 4. Часціца. 5. Прыслоўе. 6. Дзеепрыметнік

Заданне 7. Запішыце дзеясловы ў форме 2-й асобы множнага ліку.

Браць – берацe	Пісаць – пішаце
Спяваць – спяваеце	Берагчы – беражаце
Саліць – соліце	Пячы – печаце

Заданне 8. Вызначце ў кожным радзе памылковую склонавую форму назоўніка і запішыце правільную форму.

1. Старасту. 2. Па Віцю. 3. З заікам. 4. Алёшам. 5. З Санькам. 6. Па вуліцы.

Заданне 9. Прачытайце. Вызначце назву і аўтара твора.

1. Васіль Быкаў. “Незагойная рана”
2. Уладзімір Караткевіч. “Паром на бурнай рацэ” (“Нельга забыць”)
3. Янка Брыль. “Урокі пані Мар’і” (“Сірочы хлеб”)

Заданне 10. А, Б, В, Е, Ж, З